Školitelský posudek diplomové práce Antonie Alexejevy s názvem

„Komparativní analýza řečových aktů knížete Myškina v románu
Idiot F. M. Dostojevského v novém překladu Libora Dvořáka
a jeho porovnání s dřívějšími českými překlady
Stanislava Minaříka, Bohumila Mathesia a Terezy Silbernáglové“
(ÚTRL FF UK, 2022)

Předně je třeba zdůraznit, že předložená diplomová práce se značně odchýlila od zadání vytyčeného školitelem. Nepřináší komparativní, translatologickou analýzu „jazykové stylizace a interpretace vybraných postav a některých klíčových rozhovorů a scén Dostojevského románu“, jak bylo v zadání stanoveno, ale soustředí se téměř výhradně na „řečové akty“ vybraných postav románu (v tomto směru ovšem neodpovídá ani svému názvu, v němž je řeč výhradně o postavě jediné, byť hlavní). Diplomantka se – navzdory doporučením školitele – rozhodla vydat svou vlastní cestou.

Dalším základním rysem této diplomové práce je, že naplňuje jen málo z toho, co slibuje v úvodních částech (viz zejména s. 11–12): **(a)** namísto Bachtinovy teorie polyfonního románu, z níž diplomantka původně chtěla „čerpat“, byť „částečně“ (s. 11), se celá komparativní část práce opírá téměř výhradně o teorii řečových aktů, vycházející z „klasického výkladu“ lingvistů Austina a Searla (s. 13), **(b)** místo interpretace charakterů vybraných postav, jak se vyjevují skrze monologické i dialogické promluvy, nabízí diplomantka v závěru své práce (s. 145–148) pouze značně kusé a značně obecné hodnocení adekvátnosti čtyř porovnávaných překladů a **(c)** místo „autoreflexe“ překladatele Libora Dvořáka, jež měla „odkrýt širší kontext“, jak je přislíbeno na s. 12, přináší závěr práce pouze několik kratičkých a vesměs nekonkrétních odpovědí, které diplomantka (s řadou překlepů) zaznamenala ze své komunikace s dotyčným překladatelem, takže ve výsledku se, bohužel, nic podstatného nedozvídáme.

Soustředění se na řečové akty (namísto „řečových charakteristik jednajících postav“, jak bylo diplomantce doporučováno školitelem v rámci konzultací) je jako analytická metoda v daném případě přinejmenším sporné. Sledování překladatelských posunů ve smyslu „ilokučních aktů“, s nimiž zvolená lingvistická (nikoli literárněvědná) teorie pracuje, diplomantku dovedlo k poměrně obecným a místy podružným závěrům, které o povaze postav – jak se projevuje skrze jejich řeč – vypovídají poměrně málo. Celistvější interpretační hledisko, které by přiblížilo, jak se proměňuje charakter vybraných postav Dostojevského románu v jednotlivých českých překladech, v předložené práci chybí. Uplatněná metoda „řečových aktů“, obávám se, nic takového ani neumožňuje.

Analytická část práce přináší množství drobných jazykových postřehů, často na úrovni jednotlivých slovních druhů (velká pozornost je věnována zejména slovesům). Tyto postřehy jsou samy o sobě nezřídka zajímavé, byť i polemické, avšak v drtivé většině případů, jak už bylo řečeno, rezignují na celistvější interpretaci charakteru dané postavy na úrovni promluvy, ať už v rámci monologu nebo dialogu. Pokud tedy předložená diplomová práce přináší nějaké důležité poznatky, které je možné ocenit, je to pouze na úrovni zmíněných lexikálních postřehů: oceňuji zejména řečové doklady „ženské“ dikce Myškinovy (včetně jejich odrazu v českých překladech). Dále je třeba vyzdvihnout také fakt, že diplomantka nejen kriticky rozebírá existující české překlady *Idiota*, ale místy přichází i s návrhem vlastního

překladatelského řešení. V tomto ohledu může být její praktický rozbor lexikální roviny vybraných scén románu užitečným vodítkem pro případné budoucí překladatele Dostojevského.

Dále bych rád upozornil, že diplomantka se důsledně soustředí na několik po sobě jdoucích scén Dostojevského románu, které jsou dle mého názoru pro pochopení charakteru jednajících postav skutečně zásadní. V tomto směru projevila autorka práce dobrou znalost románu jako celku (nebo přinejmenším dobrou badatelskou intuici).

Řada diplomantčiných analytických postřehů je podložených, ať už slovníkovou definicí (např. s. 31), nebo zkušeností „rodilé mluvčí ruštiny“, jak o sobě autorka práce prozrazuje hned v úvodu (s. 12). Zároveň však musím konstatovat, že některá z jejích tvrzení v rámci „praktické analýzy“ jsou značně subjektivní a z hlediska rodilého mluvčího češtiny je hodnotím jako neobhajitelná. Příkladem za všechny je autorčino hodnocení českých citoslovcí *mno* a *hm* (s. 30): „Rozdíl,“ tvrdí diplomantka, „je sice nepatrný, avšak, pokud bychom zkoumali hlouběji, citoslovce *mno* je výraz směřující k zamýšlení, zatímco *hm* může mít spoustu intonačních zabarvení, podle toho, jak jej mluvčí vysloví.“ S tímto závěrem nemohu souhlasit. A podobných příkladů subjektivního hodnocení by bylo možné uvést vícero.

Přesto přese všechno se domnívám, že zejména v analytické části práce diplomantka projevila viditelnou snahu o jistý interpretační ponor k podstatě vybraných románových scén (např. při rozboru scény s Myškinovým komentářem Holbeinovy Darmstadtské madony, s. 122–128), třebaže ve výsledku tato snaha vede k závěrům, jež se víceméně míjejí se zadáním práce, a navíc jsou terminologicky neudržitelně vratké (viz hodnocení typu „hezká stylistika“, s. 146, „tendence této překladatelky by se dala označit za rychlou“, s. 147, „bohatá češtinářská pestrost“, s. 147, atd.).

Závěrem tedy konstatuji, že předložená diplomová práce zahrnuje vskutku obšírný „praktický rozbor“ (s. 25–143), který může být užitečný budoucím překladatelům Dostojevského díla, a soustředí se (ve shodě se zadáním) na takové scény románu, které mají zjevný potenciál pro nalezení odpovědí na otázky formulované v úvodu (s. 9), avšak zvolená metoda, postrádající literárněvědný rozměr, diplomantku dovedla k nakupení více či méně relevantních lexikálních postřehů, ze kterých se jí, bohužel, nepodařilo vyvodit žádné celistvější interpretační stanovisko spjaté s charaktery Dostojevského postav a jejich proměnami v českých verzích analyzovaného románu. Celá práce navíc jeví stopy uspěchanosti: pominu-li překlepy a chyby (zejména v interpunkci), je zjevné, že některé diplomantčiny postřehy (např. dobré komentáře ke způsobu mluvy Nastasji Filippovny, s. 18) zůstávají „viset ve vzduchu“, tj. diplomantka s nimi původně nejspíš chtěla dále pracovat, ale nakonec na ně patrně zapomněla a do žádného ze svých rozborů je nezapojila). Navrhuji proto, aby práce Antonie Alexejevy byla hodnocena známkou **<u>dobře</u>**, nebo **<u>dostatečně</u>**, a to v závislosti na průběhu ústní obhajoby.

V Praze 2. září 2022

PhDr. Stanislav Rubáš, Ph.D.